

УДК 332.2.:332.3

**СТАЛЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД**

Третяк В. М., доктор економічних наук, професор, (tretyak2@ukr.net),
Скляр Ю. Л., кандидат біологічних наук, доцент, **Капінос Н. О.**, кандидат
економічних наук, доцент

Сумський національний аграрний університет, м. Суми

Стале (збалансоване) землекористування — це така система організації використання та охорони землі і інших природних ресурсів й біорізноманіття та відповідних їй земельних відносин, що відповідають відносинам суспільного розвитку, при якій досягається оптимальне співвідношення між соціальними, екологічними та економічними факторами розвитку землекористування, нормалізацією якісного стану земельних та інших природних ресурсів (нейтральною деградацією), задоволенням матеріальних і духовних потреб нинішнього та майбутніх поколінь [1]. Для його формування нами використано поняття «стале управління земельними ресурсами (СУЗР)», яке в зарубіжній практиці визначається як реалізація систем землекористування, які посилюють функції екологічної підтримки землі за допомогою відповідних методів управління і, таким чином, дозволяють землекористувачам отримувати економічні та соціальні вигоди із землі, зберігаючи при цьому такі для майбутніх поколінь.

До інструментів політики формування сталого (збалансованого) землекористування відносяться нормативні (командно-адміністративні, землевпорядні) підходи, економічні, інформаційні та інші (торгові, наукові, освітні тощо). В даний час з'являється все більше наукових свідчень потенційних переваг впровадження технологій та практики СУЗР як інструмент вирішення проблем підвищення продуктивності та скорочення деградації земель [2], адаптації до зміни клімату та пом'якшення його наслідків при одночасному досягненні інших супутніх вигод, таких як захист біорізноманіття

та забезпечення кількості та якості ґрунтових та водних ресурсів [3]. Для їх реалізації важливим є механізм «стале управління земельними ресурсами (СУЗР)», під яким розуміється реалізація систем землекористування, які посилюють функції екологічної підтримки землі за допомогою відповідних методів управління і, таким чином, дозволяють землекористувачам отримувати економічні та соціальні вигоди із землі, зберігаючи при цьому такі для майбутніх поколінь. У складі механізму сталого управління земельними ресурсами виділяються види заходів, які повинні бути адаптивними та працювати з ітеративним зворотним зв'язком. До них віднесено: агрономічні, що пов'язані з однорічними культурами та повторюються регулярно кожен сезон або у ротаційній послідовності; вегетативні, які передбачають використання багаторічних рослин, чагарників чи дерев; структурні (землевпорядні), які часто призводять до зміни профілю схилу; управлінські (в т.ч. землевпорядні), що включають фундаментальні зміни в системі землекористуванні.

У зв'язку із значними порушеннями системи землекористування, що пов'язані з ліквідації наслідків збройної агресії російської федерації та бойових дій на окремих територіях України, третій і четвертий види заходів запропоновано доповнити заходами щодо: 1) виявлення та розмінування земельних угідь; 2) інвентаризації земельних ділянок та ідентифікації прав на землю і інші природні ресурси, знищених або пошкоджених внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів; 3) оцінки вартості збитків завданих землекористуванню (земельним ділянкам, продуктивному потенціалу земельних (ґрунтових) та інших природних ресурсів, біорізноманіттю і майну (крім будівель та споруд), яке знищено або пошкоджено внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів; 4) розроблення комплексних планів територіально-просторового відновлення та розвитку землекористування, на територіях, що зазнали прямої шкоди внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та терористичних актів; 5) розроблення проектів землеустрою щодо рекультивація порушених земель та відновлення їх продуктивності.

Крім того, мають бути запроваджені економічні стимули та механізми, які винагороджують землекористувачів за можливі втрати, понесені під час переходу до сталого управління формуванням збалансованого землекористування. Ці стимули націлені на те, щоб стимулювати широкомасштабне та стійке вжиття заходів щодо захисту ґрунтів та сталих методів ведення сільського господарства. Тільки комбінація різних інструментів на різних рівнях (формальних (політика), неформальних (соціальних), технічних (передача ноу-хау) та інструментів для приватного сектора (доступ до ресурсів тощо) може створити сприятливе середовище для формування сталого (збалансованого) землекористування.

Перелік посилань

1. Третяк А.М., Третяк В.М., Трофименко П.І., Прядка Т.М., Трофименко Н.В. Стале (збалансоване) землекористування: понятійний базис та методологія інституціалізації. *Агросвіт*. 2021. № 24. С. 11-22.
2. Gonzalez-Roglich M., Zvoleff A., Liniger H., Fleiner R., Harari N., Garcia C. Synergizing global tools to monitor progress towards land degradation neutrality: Trends. Earth and the World Overview of Conservation Approaches and Technologies sustainable land management database. *Environmental Science & Policy*. 2019. Vol. 93. P. 34–42.
3. Sanz M.J, de Vente J., Chotte J.-L., et al. Sustainable Land Management contribution to successful land-based climate change adaptation and mitigation. A Report of the Science-Policy Interface. United Nations Convention to Combat Desertification (UNCCD). Bonn, 2017. URL: https://www.unccd.int/sites/default/files/documents/2017-09/UNCCD_Report_SLM_web_v2.pdf.